

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Reakcja UE na wyzwania demograficzne

(2017/C 017/08)

Sprawozdawca: Juan Vicente HERRERA CAMPO (ES/EPL), premier rządu wspólnoty autonomicznej Kastylii i León

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

Wyzwania demograficzne, przed którymi stoi UE

1. Stwierdza, że przemiany demograficzne są jednym z największych wyzwań, przed którymi stoi Unia Europejska. Do determinujących je czynników należy starzenie się społeczeństwa, zmniejszanie się liczby osób młodych i niższy współczynnik urodzeń. Z tego powodu wzrost demograficzny jest uzależniony w dużej mierze od ruchów migracyjnych, bardzo różnych na poszczególnych obszarach UE. Dysproporcje prowadzą do różnych wyzwań zarówno na obszarach odpływania ludności, jak i w dużych ośrodkach miejskich, do których przybywają nowe osoby.
2. Uważa jednak, że zjawisko migracji jest jedynie rozwiązaniem krótkoterminowym i nie wystarcza do rozwiązania problemu spadku współczynnika urodzeń; wprowadzie migracja oznacza natychmiastowy wzrost siły roboczej, lecz jednocześnie zwiększa się odsetek osób dorosłych w Europie, co nie rozwiązuje problemu spadku współczynnika urodzeń i ogólnego starzenia się społeczeństwa.
3. Wskazuje, że od 2000 r. wzrost liczby ludności Europy był bardzo skromny w porównaniu z ostatnimi 50 latami i wynosił ok. 0,5 % rocznie. W 2014 r. w 12 państwach członkowskich nastąpił spadek liczby ludności, natomiast w 16 jej wzrost. Istnieją znaczne różnice między wschodem i zachodem Europy, a także, choć w mniejszej mierze, między północą i południem. Nawet w obrębie tego samego państwa często występują nierówności regionalne. W szczególności daje się zauważyć globalną tendencję w większości krajów europejskich do większego wzrostu na obszarach miejskich niż wiejskich. Oddalone obszary wiejskie na całym kontynencie borykają się z wyzwaniami demograficznymi. Ostatni kryzys gospodarczy uwypuklił polaryzację tendencji zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym, a także wyzwania związane z odpływem ludności na poziomie regionalnym.
4. Podkreśla konieczność uwzględnienia prognoz na 2060 r. zawartych w sprawozdaniu na temat starzenia się społeczeństwa za 2015 r. Dynamika dzietności, oczekiwana długość życia i migracje każą przewidywać duże zmiany w strukturze wiekowej ludności UE. Współczynnik osób aktywnych do niesamodzielnych zmieni się z 4:1 do około 2:1. Społeczeństwo europejskie w 2060 r. nie tylko będzie starsze, ale też nierównomiernie rozłożone. Prognozy pokazują duże różnice między państwami członkowskimi oraz w ich obrębie – w około połowie krajów przewiduje się spadek liczby ludności, zaś w drugiej połowie jej wzrost.
5. Zwraca uwagę na ogromny wpływ przemian demograficznych na gospodarkę, społeczeństwo, budżet i środowisko, zarówno w skali krajowej, jak i regionalnej i lokalnej. Przemiany te wpływają na zrównoważoność systemów emerytalnych i systemów opieki zdrowotnej. Determinują ewolucję państwa opiekuńczego, głównie poprzez presję na systemy opieki zdrowotnej i usługi socjalne związane z osobami starszymi i osobami niesamodzielnymi. Wpływają na rozwój różnych obszarów UE i utrzymywanie tradycyjnych ekosystemów i infrastruktury. Zwraca uwagę na ryzyko wyludnienia się niektórych obszarów UE. Na przykład, regiony najbardziej oddalone stawiają czoła szczególnym wyzwaniom wynikającym z warunków geograficznych i demograficznych, z uwagi na ograniczenia w zakresie mobilności. I choć określone obszary lub regiony, w zależności od ich cech, ucierpią przez te zmiany później lub w mniejszym stopniu, nie ma wątpliwości, że konsekwencje tych przemian będą odczuwalne w całej UE.
6. Podkreśla potrzebę poświęcenia uwagi tym czynnikom w kontekście światowej ewolucji demograficznej. W związku z tym bardzo pozytywnie ocenia prace OECD w dziedzinie gromadzenia danych porównawczych dotyczących ludności na szczeblu lokalnym i regionalnym, co pomaga w zrozumieniu kontekstu wyzwań demograficznych wykraczającego poza ich wymiar europejski. Ważnymi narzędziami umożliwiającymi zrozumienie wyzwań demograficznych i gromadzenie danych dotyczących zmian demograficznych mogą być mapy demograficzne sporządzane na szczeblu UE, tj. narzędzia cyfrowe wykorzystywane do celów eksploracji danych i opracowywania map wskaźników demograficznych za pośrednictwem systemu informacji geograficznej (GIS).

Reakcja regionów i miast na wyzwania demograficzne

7. Odnotowuje różne sposoby reagowania przez regiony i miasta europejskie na wyzwania demograficzne:

- za pośrednictwem środków promowania aktywności zawodowej i zatrudnienia, nieodzownych w radzeniu sobie zarówno ze wzrostem, jak i ze spadkiem liczby ludności,
- poprzez strategie polityczne polegające na wspieraniu rodzin i środki umożliwiające godzenie życia zawodowego i rodzinnego, które mogłyby mieć pozytywny wpływ na osiągnięcie wyższych współczynników dzietności,
- poprzez politykę mającą na celu utrzymanie placówek oświatowych na odizolowanych obszarach wiejskich,
- za pomocą działań sprzyjających usamodzielnieniu się i pozostaniu w regionie ojczystym ludzi młodych, poprzez dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy,
- wprowadzając inicjatywy związane z powrotem emigrantów i odzyskiwaniem talentów,
- gwarantując równość szans kobiet i mężczyzn i poprawiając integrację imigrantów,
- dostosowując usługi zdrowotne i społeczne do starzenia się społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem takich aspektów jak wspieranie niezależnego życia, poprawa profilaktyki czy koordynacja między poszczególnymi mechanizmami, zważywszy na zmniejszone zasoby i zwiększone zapotrzebowanie,
- dostosowując miasta w taki sposób, by mogły stać się miejscami bardziej przyjaznymi ludziom, zwłaszcza osobom starszym i niesamodzielnym,
- dostosowując politykę transportową i dalsze konkretne środki w celu zapewnienia mobilności i zwiększenia wzajemnych połączeń we wszystkich regionach i pomiędzy nimi, z zastosowaniem innowacyjnych sposobów podejścia, jak w przypadku „transportu na żądanie”.

8. Zachęca miasta i regiony europejskie do dalszego mierzenia się z tymi problemami, a przy tym i do korzystania z szans związanych z przemianami demograficznymi, takich jak szanse związane ze „srebrną gospodarką” stojące przed firmami i podmiotami opracowującymi i oferującymi innowacyjne produkty i usługi dla osób starszych, tym bardziej że z takiej szansy można korzystać zwłaszcza na obszarach najbardziej odczuwających przemiany demograficzne. Wyzwania są też okazją do zwiększenia inwestycji w kapitał ludzki, lepszego wykorzystywania zasobów lokalnych, budowania skuteczniejszych i wydajniejszych usług publicznych oraz tworzenia nowych wzorców poprawy jakości życia wszystkich obywateli. Celem jest poprawa jakości życia, lecz także dobrostanu, który ma być w założeniu trójwymiarowy: w sensie fizycznym, psychicznym i społecznym. Szansami związanymi ze zmianami demograficznymi są również możliwości zatrudnienia w zakresie usług na rzecz osób starszych (usługi o charakterze fizycznym, cyfrowym, dotyczące zdrowego stylu życia itp.).

9. Podkreśla znaczenie tego, by zmiany w strukturze usług, które są potrzebne w regionach o zmniejszającym się zaludnieniu, były przeprowadzane w taki sposób, by te osoby, które w nich pozostają – a są to często osoby starsze – miały dostęp do usług zgodnie ze swoimi podstawowymi prawami. Będzie to oznaczało opracowanie form świadczenia usług poprzez współpracę pionową i inicjatywy łączące różne poziomy, co zapewni na szczeblu lokalnym i regionalnym dostępność zasobów niezbędnych do przystosowania się do zmian demograficznych.

10. Zobowiązuje się do dalszego wspierania Europejskiego Porozumienia w sprawie Zmian Demograficznych zainicjowanego przez platformę AGE Europe w ścisłej współpracy z WHO-Europe na podstawie projektu AFE-Innovnet, platformy władz lokalnych i regionalnych służącej propagowaniu tworzenia środowisk dostosowanych do potrzeb osób starszych w takich dziedzinach jak opieka zdrowotna, usługi socjalne, mieszkalnictwo, technologie informacyjno-komunikacyjne, urbanistyka oraz mobilność.

11. Podkreśla, jak ważne jest, by europejskie gminy i regiony odgrywały centralną rolę we wdrażaniu polityki europejskiej na rzecz sprostania wyzwaniom demograficznym, a szczególnie podczas opracowywania inicjatyw uwypuklających wartość różnorodności i promujących wielokulturowość. Ponadto należy opracowywać strategie lokalne i regionalne, by wspierać łączenie ośrodków B+R, przedsiębiorstw i organów administracji, wspierać inkubatory przedsiębiorczości, wzmacniać agroturystykę itp. z myślą o tworzeniu miejsc pracy, tak aby zwiększyć atrakcyjność z punktu widzenia populacji w wieku produkcyjnym.

12. Podkreśla znaczenie współpracy horyzontalnej w odniesieniu do przemian demograficznych. Programy współpracy terytorialnej są niekiedy nastawione na ten cel, szczególnie z myślą o radzeniu sobie ze starzeniem się społeczeństwa, podupadaniem obszarów wiejskich lub, w dużo mniejszym stopniu, aspektami związanymi ze współczynnikami urodzeń w kontekście przemian demograficznych. KR z zadowoleniem przyjmuje ramy refleksji i wymiany dobrych praktyk w tej dziedzinie, takie jak europejska sieć regionów stojących w obliczu wyzwań demograficznych (DCRN), która zapewniła odpowiednią przestrzeń dla opracowywania wspólnych inicjatyw i poszukiwania odpowiedzi.

13. Uważa, że przemiany demograficzne, przed którymi stoi Europa, mają taką skalę, że zmierzenie się z nimi nie będzie możliwe bez jednoczesnego wprowadzenia solidnych inicjatyw współpracy wertykalnej, które wzmocnią działania zapoczątkowane na szczeblu regionalnym i lokalnym za pomocą interwencji zaprojektowanych na szczeblu krajowym i ponadnarodowym.

Obecna reakcja UE na wyzwania demograficzne

14. Stwierdza, że obecna reakcja UE na wyzwania demograficzne jest cząstkowa i słabo rozwinięta. Cząstkowa – ze względu na koncentrowanie się niemal wyłącznie na kwestii starzenia się, bez poświęcenia wystarczającej uwagi innym aspektom, takim jak niski współczynnik urodzeń lub wyludnianie ze względów społeczno-gospodarczych czy też problemy związane z transportem, emigracją i mobilnością. Słabo rozwinięta – ponieważ wielu strategiom politycznym, które mogłyby przyczynić się do stawienia czoła wyzwaniom demograficznym, brakuje ukierunkowanego podejścia.

15. Zwraca uwagę, że to strategie polityczne dotyczące innowacji i badań naukowych promowały większość inicjatyw na rzecz sprostania wyzwaniom demograficznym, niemal zawsze skoncentrowanych na kwestii starzenia się. „Unia innowacji”, inicjatywa przewodnia strategii „Europa 2020”, zaowocowała Europejskim partnerstwem na rzecz innowacji sprzyjającej aktywnemu starzeniu się w dobrym zdrowiu. Program „Horyzont 2020” obejmuje, w swoim trzecim filarze, wyzwania społeczne wynikające z przemian demograficznych. Wśród innych przykładów należy wymienić inicjatywę w zakresie wspólnego programowania „Długie lata, lepsze życie”, WWiL na rzecz innowacji sprzyjającej aktywnemu starzeniu się w dobrym zdrowiu lub program „Nowoczesne technologie w służbie osobom starszym”.

16. Podkreśla, że wspólna polityka rolna (WPR) przyczynia się do stawiania czoła wyzwaniom demograficznym w swoim „drugim filarze” poświęconym rozwojowi obszarów wiejskich. W okresie programowania 2014–2020 wysiłki koncentrują się na tym, aby „promować rozwój usług i infrastruktury, które doprowadzą do włączenia społecznego i odwrócenia tendencji spowolnienia gospodarczego i społecznego oraz wyludniania obszarów wiejskich”. Starzenie się społeczeństwa wywołuje wielkie obawy na obszarach wiejskich, dlatego WPR propaguje wymianę pokoleniową i zatrudnienie kobiet.

17. Wskazuje, że udział polityki spójności w walce z wyzwaniami demograficznymi powinien być bardziej znaczący, zgodnie z wyraźnym mandatem zawartym w art. 174 TFUE. Stwierdzono tam, że „szczególną uwagę poświęca się obszarom wiejskim, obszarom podlegającym przemianom przemysłowym i regionom, które cierpią na skutek poważnych i trwałych niekorzystnych warunków przyrodniczych lub demograficznych, takim jak najbardziej na północ wysunięte regiony o bardzo niskiej gęstości zaludnienia oraz regiony wyspiarskie, transgraniczne i górskie”. Ponadto art. 175 TFUE określa, że cele ujęte w artykule go poprzedzającym brane są pod uwagę przy formułowaniu i wdrażaniu polityk i działań Unii; realizację tych celów wspiera się za pośrednictwem funduszy strukturalnych, EBI i innych instrumentów finansowych. Stwierdza również, że możliwe są inne konkretne działania. Do chwili obecnej jednak postanowienia te nie zostały wystarczająco rozwinięte. Nie podjęto także pozytywnych działań uwzględniających występowanie niekorzystnych warunków demograficznych.

18. Ubolewa, że wiele europejskich strategii politycznych, które mogłyby przyczynić się do stawienia czoła wyzwaniom demograficznym, nie zawiera szczególnych środków na rzecz obszarów dotkniętych tymi wyzwaniami. Tak jest w przypadku polityki transportowej, dotyczącej społeczeństwa informacyjnego, polityki zatrudnienia i społecznej, polityki w zakresie środowiska i klimatu, przedsiębiorstw itp.

19. Wskazuje na brak poświęcenia większej uwagi problemom demograficznym w ramach europejskiego semestru, który dotychczas uwzględnia jedynie skutki starzenia się dla zrównoważenia budżetów państw członkowskich. W szczególności wskazuje na brak większej wrażliwości na specyfikę lokalną i regionalną, zarówno w diagnozowaniu sytuacji, jak i formułowaniu zaleceń dla państw członkowskich.

Pożądana reakcja UE na wyzwania demograficzne

20. Uważa, że reakcja UE na przemiany demograficzne powinna uwzględniać szeroką, skoordynowaną i integrującą wizję, ponieważ jest to temat przekrojowy. Potrzebna jest europejska strategia dotycząca wyzwań demograficznych, dostosowująca odpowiednio wszystkie kierunki polityki: politykę spójności, innowacji, transportu, zdrowia, politykę społeczną i zatrudnienia, politykę dotyczącą ICT, rozwoju obszarów wiejskich, emigracji itp. Strategia taka powinna mocno opierać się na wspólnych wartościach UE, równym traktowaniu i prawach człowieka. Strategiczne podejście powinno także obejmować analizę kosztów oraz prognozy przeprowadzane na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

21. Przypomina, że Parlament Europejski w swojej rezolucji z dnia 9 września 2015 r. w sprawie sprawozdania z realizacji, wyników i ogólnej oceny Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (2012) ⁽¹⁾ wzywa Komisję „do przyjęcia strategii UE w sprawie przemian demograficznych w celu skoordynowania działań UE w różnych obszarach, tak by zadbać o synergię i w pełni ją wykorzystać dla dobra obywateli Europy, gospodarki i na rzecz tworzenia miejsc pracy w Europie, jak również by chronić prawa człowieka osób w podeszłym wieku w ramach wszystkich strategii politycznych UE”.

22. Uważa, że priorytetem wspomnianej strategii powinno być tworzenie szans na wsparcie i budowanie życia w celu przyciągnięcia i zatrzymania młodych ludzi na całym terytorium oraz wspierania wzrostu odpowiednio zrównoważonego między obszarami gęsto zaludnionymi i obszarami odpływu ludności, jak również obszarami o dużym rozproszeniu ludności, z naciskiem na świadczenie wszystkim obywatelom usług publicznych wysokiej jakości. Powinna ona również wspierać prorodzinne strategie polityczne, zwłaszcza poprzez środki eliminujące przeszkody zniechęcające do rodzicielstwa i przyczyniające się do zwiększenia współczynnika urodzeń, uwzględniać aspekt płci, sprzyjać niezależnemu życiu osób starszych, wydłużyć okres oczekiwanej długości życia w zdrowiu i zmniejszyć zależność, walczyć z wykluczeniem społecznym, którego doświadczają niektóre warstwy społeczne i promować nowe wysiłki wspierające uznanie wykonywania bezpłatnych prac domowych oraz wdrażanie polityki godzenia życia zawodowego i rodzinnego.

23. Zwraca uwagę, że w przyszłej strategii europejskiej należy uwzględnić i zaangażować całe społeczeństwo oraz odpowiednio uwzględnić rolę władz lokalnych i regionalnych w walce ze zmianami demograficznymi, sprzyjać wymianie najlepszych praktyk między nimi oraz wspierać podejście oparte na profilaktyce i wczesnej interwencji.

24. Zobowiązuje się do podkreślania znaczenia reakcji w skali europejskiej na wyzwania demograficzne za pośrednictwem systemu ESPAS, platformy prognoz politycznych między różnymi instytucjami i organami wspólnotowymi. Platforma ta mogłaby skorzystać z doświadczenia wielu sieci na szczeblu UE, które zajmują się kwestiami starzenia się w dobrym zdrowiu, takich jak grupa zadaniowa WHO ds. starzenia się w dobrym zdrowiu, sieć miast przyjaznych osobom starszym, Europejskie Porozumienie w sprawie Zmian Demograficznych, projekt AFE-INNOVNET, platforma AGE Europe.

25. Podkreśla, że wszystkie strategie polityczne i działania UE powinny uwzględniać wyzwania demograficzne i przewidywać mechanizmy radzenia sobie z nimi. UE powinna starać się włączyć kwestie demograficzne do wszystkich obszarów polityki. Powinna też wziąć powyższe pod uwagę przy kształtowaniu przyszłych wieloletnich ram finansowych, uwzględnić w swoim budżecie działu ukierunkowane na umożliwianie rozwoju tych strategii politycznych i działań, a także ustanowić priorytetowe mechanizmy dla regionów, w których skutki przemian demograficznych dają się szczególnie odczuć. Należy się przy tym oprzeć na klasyfikacji obszarów NUTS 3.

26. Podkreśla, że zmiany demograficzne mają wpływ na mobilność w regionach borykających się z wyzwaniami demograficznymi, szczególnie na obszarach wiejskich znajdujących się w pobliżu dużych ośrodków miejskich, do których ściągają ludzie, i ponawia swój apel o przyjęcie zielonej księgi na ten temat ⁽²⁾.

27. Jest zdania, że UE powinna wspierać politykę imigracyjną państw członkowskich opierającą się głównie na zatrudnieniu, która byłaby w stanie łagodzić wspomniane wcześniej negatywne tendencje demograficzne, i wskazuje na potrzebę perspektywicznej wizji w zakresie integracji imigrantów, co pozwoli przyczynić się do rozwoju społeczeństwa międzykulturowego w poszanowaniu podstawowych wartości europejskich. W tym kontekście podkreśla się ważną rolę władz lokalnych i regionalnych, którym należy stworzyć wszelkie możliwości, aby mogły pomyślnie realizować politykę integracyjną w terenie, w tym w małych gminach wiejskich.

⁽¹⁾ 2014/2255 (INI), pkt 41.

⁽²⁾ CDR 1621/2014, opinia w sprawie mobilności w regionach zmagających się z wyzwaniami geograficznymi i demograficznymi.

28. Zwraca uwagę, że demograficzne starzenie się oraz traktowane łącznie różne rodzaje presji, której podlega budżet publiczny, oznaczają, że władze lokalne będą musiały przygotować się na starzenie się siły roboczej, poczynić plany w związku z przejściem dużej liczby osób na emeryturę w ciągu najbliższych kilku lat oraz zadbać o to, by same przyciągnęły wystarczającą liczbę młodych, wykwalifikowanych pracowników. Zatrudnianie i zatrzymywanie osób młodych, powracających emigrantów i starszych osób wymaga większej uwagi na wszystkich szczeblach sprawowania rządów.

29. Uważa, że polityka spójności musi być zdecydowanie ukierunkowana na mierzenie się z wyzwaniami demograficznymi. Jest to aspekt, który należy podkreślać w debatach o przyszłości tej polityki po 2020 r. Powinno to wpływać na jej zakres i kierunek, a także na przyszłe mechanizmy jej realizacji, tak aby umożliwić wykorzystanie mocnych stron każdego obszaru i przezwyciężenie barier, m.in. demograficznych, które utrudniają jego zrównoważony rozwój. Ubolewa, że aspekt ten nie był do tej pory dostatecznie rozwijany, mimo włączenia do tej polityki wymiaru terytorialnego w Traktacie z Lizbony.

30. Uważa, że świadczone przez władze lokalne i regionalne usługi w zakresie mieszkalnictwa i planowania przestrzennego powinny także uwzględniać potrzeby mieszkaniowe osób starszych, z poszanowaniem, w miarę możliwości, ich woli pozostania w swoim najbliższym otoczeniu, odgrywać rolę w zakresie modyfikacji lub przystosowania istniejących mieszkań, propagować projekty budowlane sprzyjające integracji lub realizować projekty w zakresie mieszkalnictwa socjalnego, jeżeli pozwalają na to dostępne zasoby.

31. Wzywa instytucje europejskie do precyzyjnego zdefiniowania koncepcji „poważnych i trwałych niekorzystnych warunków demograficznych” ujętej w art. 174 TFUE. Wnosi też, by UE opracowała na odpowiednim szczeblu wskaźniki statystyczne uzasadniające tę definicję.

32. Przypomina, że w opinii „Wskaźniki rozwoju terytorialnego – wyjść poza PKB” ⁽³⁾ KR wskazuje, że PKB nie mierzy precyzyjnie zdolności społeczeństwa do radzenia sobie z dotykającymi je problemami, takimi jak m.in. przemiany demograficzne, i wzywa do stworzenia w skali międzynarodowej, krajowej, lokalnej i regionalnej wskaźników mierzących postępy wykraczające poza PKB. W związku z tym, jeśli mamy rozważyć zastosowanie wskaźników uzupełniających PKB, warto byłoby także wziąć pod uwagę wprowadzenie wskaźników, które umożliwiłyby ocenę sytuacji demograficznej kraju, regionu lub konkretnego obszaru.

33. Apeluje ponadto, aby polityka spójności przewidywała specjalne instrumenty dla obszarów najbardziej dotkniętych problemami demograficznymi, takie jak większa waga kryteriów demograficznych w metodzie stosowanej przy rozdzielaniu funduszy bądź większa elastyczność w wyborze celów tematycznych lub w zakresie poziomów współfinansowania. Powtarza w związku z tym uwagę zawartą w opinii „Demograficzna przyszłość Europy”, a mianowicie że wsparcie dla regionów znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji pozwala na „opracowanie odpowiednich instrumentów, by stawić czoła przemianom demograficznym w całej Europie” ⁽⁴⁾.

34. Podkreśla, że Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego może przyczynić się do tego, aby obszary o wysokich wskaźnikach starzenia się oraz dużym odsetku obszarów wiejskich i emigracji mogły, oprócz realizacji innych celów, poprawić swoją infrastrukturę transportową, telekomunikacyjną i turystyczną, zmniejszyć przepaść cyfrową, wspierać dostosowanie mieszkań i miejsc zakwaterowania i zapewnić lepsze usługi publiczne.

35. Uważa, że Europejski Fundusz Społeczny może odgrywać bardzo ważną rolę w związku ze szkoleniem ludzi młodych, powstrzymaniem ich emigracji i ułatwieniem im powrotu do miejsca pochodzenia. Ponadto może przyczynić się do wspierania możliwości zatrudnienia kobiet, sprzyjać większej równowadze życia zawodowego i rodzinnego oraz walczyć z wykluczeniem społecznym osób w zaawansowanym wieku.

36. Dostrzega potrzebę zacieśnienia współpracy między podmiotami regionalnymi i lokalnymi w kwestiach związanych z przemianami demograficznymi. Dlatego sugeruje, aby w ramach programu europejskiej współpracy terytorialnej wykorzystane zostały, zarówno na poziomie transgranicznym, jak i transnarodowym oraz międzyregionalnym, możliwości tworzenia konsorcjów służących współpracy w podejmowaniu wyzwań demograficznych.

37. W odniesieniu do polityki transportowej podkreśla, jak ważne jest niepozostawianie w izolacji obszarów mniej dynamicznych demograficznie ani obszarów cierpiących na skutek poważnych niekorzystnych warunków demograficznych i przyrodniczych, tak aby uniknąć dalszego wykluczenia tych terenów, które wielokrotnie pokrywają się z obszarami wiejskimi, peryferyjnymi, góorskimi i oddalonymi.

⁽³⁾ CDR-2015-04287.

⁽⁴⁾ CDR 341/2006 fin, pkt 26.

38. Przypomina, że w opinii „Mobilność w regionach zmagających się z wyzwaniami geograficznymi i demograficznymi”⁽⁵⁾ zwrócono uwagę, że regiony zmagające się z wyzwaniami wypełniają zasadnicze zadania służące zrównoważonemu rozwojowi UE, przede wszystkim dzięki dostępowi do surowców, rolnictwu, rybołówstwu, ochronie środowiska, turystyce, stosunkom transgranicznym i możliwościom rekreacyjnym. Lepsze połączenia transportowe, zarówno w obrębie tych regionów, jak i z resztą UE, powinny zatem stanowić zasadniczy element zarówno polityki spójności UE, jak i polityki UE w zakresie mobilności. Dotyczy to nie tylko mobilności osób, ale także transportu towarów. Wsparcie większego wzrostu gospodarczego w regionach zmagających się z wyzwaniami przyczyniłoby się do skutecznego funkcjonowania rynku wewnętrznego oraz do spójności terytorialnej całej Unii.

39. Podkreśla kluczową rolę, jaką mogą odegrać technologie informacyjno-komunikacyjne oraz inteligentne otoczenie w poprawie warunków życia na obszarach najbardziej dotkniętych wyzwaniami demograficznymi. W tym zakresie wzywa UE, aby uwzględniła przepaść cyfrową, której doświadcza wiele z tych obszarów.

40. Wzywa instytucje europejskie do uznania, w ramach polityki ochrony środowiska i walki ze zmianą klimatu, zasadniczej roli, którą odgrywają liczne obszary wiejskie i słabo zaludnione oraz regiony o dużym rozproszeniu ludności w utrzymaniu środowiska wiejskiego, różnorodności biologicznej i krajobrazów.

41. Zachęca, aby WPR nadal zawierała środki mające ułatwiać wymianę pokoleń w środowisku wiejskim, sprzyjać zatrudnieniu kobiet i propagować dywersyfikację gospodarczą; wskazuje na konieczność ulepszenia metodologii LEADER, by szerzej uczestniczyły w niej podmioty ze środowisk wiejskich, a także opracowania i wdrożenia zintegrowanych strategii rozwoju.

42. Apeluje, aby w ramach inicjatywy dotyczącej lepszego stanowienia prawa, w ocenie skutków poprzedzającej jakąkolwiek europejską inicjatywę ustawodawczą uwzględniać potencjalne oddziaływanie w dziedzinie demografii.

43. Uważa, że Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (EFIS) ma potencjał do tego, by stanowić ważne narzędzie propagowania inwestycji w dziedzinach priorytetowych dla UE, takich jak energetyka, transport, logistyka intermodalna, turystyka, kultura, technologie informacyjno-komunikacyjne, badania naukowe i innowacje, MŚP, kształcenie, służba zdrowia, efektywność środowiskowa, infrastruktura społeczna oraz gospodarka społeczna i solidarna, zgodnie z art. 9 rozporządzenia w sprawie EFIS⁽⁶⁾. Pożądane jest, aby wspomniany fundusz mógł również wspierać obszary o mniejszej dynamice demograficznej, przyczyniając się w ten sposób do unikania rozbieżności terytorialnych.

44. Zaleca, aby w strategii „Europa 2020” zwrócono pilniejszą uwagę na wyzwania demograficzne w skali regionalnej i lokalnej, przewidując w niej inicjatywę przewodnią w dziedzinie demografii. Zobowiązuje się do umieszczenia na platformie monitorowania tej strategii specjalnej wzmianki o sposobie podejścia do kwestii demograficznych.

45. Podkreśla, że przemiany demograficzne muszą zostać silniej uwzględnione w semestrze europejskim, i zaznacza, że ten ostatni musi mieć wymiar terytorialny. Samorządy lokalne i regionalne muszą być istotnymi podmiotami w działaniach podejmowanych w ramach europejskiego semestru w celu stawienia czoła wyzwaniom demograficznym, a także muszą być uwzględniane w zaleceniach formułowanych dla państw członkowskich z myślą o przeciwdziałaniu tym wyzwaniom.

46. Uważa, że starzenie się społeczeństwa stanowi bez wątpienia wyzwanie, lecz także pewne osiągnięcie, gdyż wszelkie dokonania społeczeństwa europejskiego stanowią szansę na zapewnienie spójności, zatrudnienia i postępu.

47. Podsumowuje, że w miarę postępów UE w realizacji opisanego scenariusza konieczne jest dalsze podnoszenie świadomości na wszystkich szczeblach na temat znaczenia wyzwań demograficznych, a także podjęcie kroków we właściwym kierunku w oparciu o istniejące narzędzia.

Bruksela, dnia 16 czerwca 2016 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów
Markku MARKKULA

⁽⁵⁾ Zob. przypis 2.

⁽⁶⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/1017 z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie Europejskiego Funduszu na rzecz Inwestycji Strategicznych, Europejskiego Centrum Doradztwa Inwestycyjnego i Europejskiego Portalu Projektów Inwestycyjnych oraz zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1291/2013 i (UE) nr 1316/2013 – Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (Dz.U. L 169 z 1.7.2015, s. 1).